

est, quoniam impossibile illi est id ipsum simul velle, et non velle. Ubi respectu ipsiusmet velle explicat necessitatem antecedentem et consequentem, ut illa sit consequens, quæ sequitur voluntatem jam volentem; antecedens vero, quæ præcedit, utique causalitate et natura, seu efficientia. Ideoque de actu imperato ait: *Bifariam est necessarium, quia et voluntate cogitur fieri, et quod fit, non potest simul non esse.* Quia motio manus est necessaria ex suppositione voluntatis, et ideo respectu potentiae motivæ est necessaria, non tantum necessitate consequente, sed etiam antecedente, quia volitio est suppositio antecedens respectu potentiae motivæ, quia est causa efficiens ejus, qua posita necessario sequitur actio: et nihilominus respectu hominis illa actio est simpliciter libera, quia, ut subdit: *Has necessitates facit voluntatis libertas, quæ prius quam sint, eas cavere potest.* Ubi virtute definit illam necessitatem consequentem esse, *quam facit voluntatis libertas*, et sic iterum subdit non repugnare id, quod nulla necessitate cogente fit, necessario esse futurum *ea necessitate*, ait, *quam supra dixi fieri a libera voluntate.* Est ergo ex mente Anselmi necessitas consequens, quæ sequitur ex aliquo usu ipsius libertatis, et ideo dicitur fieri a libera voluntate. Antecedens ergo necessitas erit, quæ in voluntate fit, et ab ipsa libertate ejus non fit, sed antecedit usum libertatis ejus. Et eandem doctrinam habet dict. lib. 2 *Cur Deus homo*, c. 18, ubi generaliter dicit: *Est namque præcedens necessitas, quæ causa est, ut sit res: et est necessitas sequens, quam res facit.* Et infra necessitatem consequentem etiam vocat *nihil efficientem*, et e contrario necessitatem provenientem ex priori causa, censet antecedentem et simpliciter absolutam.

14. *Argumentum ab adæquata divisione necessitatis.*—Frustra ergo limitatur doctrina Anselmi ad causam præmoventem naturaliter, id est, ad operandum sine cognitione rationis. Quod præterea confirmo, quia descriptio illa necessitatis consequentis, quod sit illa quæ a libera voluntate fit, est præcisa et adæquata: omnis ergo alia necessitas, quæ a libera voluntate non fit, comprehenditur sub alio membro necessitatis antecedentis, sive fiat cum cognitione rationis ejus cui operandi necessitas imponitur, sive absque illa; alias partitio non esset adæquata, contra sufficientiam doctrinæ, et contra mentem Anselmi. Unde in c. 2 ait *quædam præscita, et prædestinata a Deo non evenire ea necessitate quæ præcedit*

rem et facit: sed ea quæ rem sequitur, sicut supra (inquit) diximus. Ubi partitionem ponit ut adæquatam, et omnem necessitatem quæ ita præcedit rem, ut non supponat illam, sed tantum faciat, antecedentem esse docet, et a consequente illam distinguit. Secundo, quia alias esset impertinens illa distinctio ad rem de qua agebatur; tractat enim Anselmus de actibus voluntatis, qui cum iudicio rationis fiunt, et de his vult ostendere, habere quamdam necessitatem in præscientia et prædestinatione divina, cum qua consistit libertas, et respectu talium actuum illa distinctione utitur: ergo non loquitur tantum de necessitate naturali, quæ esse potest sine cognitione rationis, sed simpliciter de necessitate antecedente vel consequente tales actus, ut a libero arbitrio procedunt. Tertio, quia motivum ad illam expositionem, ex uno exemplo sumptum, debilissimum est; tum quia non est necesse exemplum esse simile in omnibus; tum etiam quia in locis proxime citatis ponit etiam exemplum in seditione futura et in peccato; tum denique quia in ultimo loco excludit a necessitate consequente non solum causam naturalem, sed absolute omnem causam efficientem, et necessitatem inducentem. Ideoque cum dixisset: *Quoniam vera fuit fides ejus* (id est Virginis), *necesse erat ita futurum esse sicut credidit*, subiungit: *Quod si te iterum perturbat quod dico: Necesse erat, memento, quia veritas fidei Virginis non fuit causa ut ille moreretur, sed quia hoc futurum erat, vera fuit fides.*

15. *Secunda evasio Alvar.*—Addit vero prædictus auctor aliam expositionem, quam dicit esse forte clariorem; nimirum necessitatem ex voluntate Dei provenientem non esse antecedentem, quia, licet antecedit causam secundam seu voluntatem creatam, non antecedit causam primam ejusque voluntatem, sed consequitur illam. Unde infert, sicut necessitas voluntatis hominis in suum actum non tollit libertatem actus ejus, sed facit; ita necessitatem provenientem ex antecedenti influxu voluntatis divinæ non impedire libertatem, sed potius causare illam in ipsamet voluntate humana, quia vehementius influit et operatur quam ipsamet voluntas humana. Et ad hoc confirmandum inducit verba Augustini, libr. de Corrupt. et grat., capit. 14, ubi exaggerat potestatem voluntatis divinæ in humanam.

16. *Illæ expositio nihil præstat.*—In hac vero responsione neque expositio verborum

Anselmi, nec doctrina ipsa probari potest. Ratio prioris partis est, quoniam Anselmus aperte loquitur de necessitate antecedente, vel consequente respectu illius voluntatis, a qua debet actus libere vel necessario procedere. Unde in libr. de Concord. expresse loquitur de voluntate humana, cum dicit necessitatem consequentem esse quam ejusdem voluntatis libertas facit, antecedentem vero quam prior causa facit. Et sub priori causa Deum etiam includit, nam ob eam rem conatur etiam ex parte ipsius antecedentem necessitatem tollere. Ac propterea dicit scientiam et voluntatem Dei pertinere ad consequentem necessitatem, non quia respectu ipsius voluntatis divinæ necessitas illa sit consequens, sed quia ipsamet scientia Dei non antecedit simpliciter usum liberum ipsius voluntatis humanæ, sed illum includit. Et inde etiam dicit voluntatem Dei non inducere necessitatem antecedentem, quia non prædestinat, nisi sicut est in præscientia, ut expresse dicit in cap. 2. In altero vero loco libr. 2 *Cur Deus homo*, prius, c. 17, declarat quomodo Deus nihil ex necessitate simpliciter faciat, quia nulla necessitas præcedit ejus velle, sed ab ejus voluntate procedit. Postea vero, in c. 18, eodem modo cum proportionem loquitur de voluntate humana ut libere operante, et respectu illius vult necessitatem debere esse consequentem, ut cum libertate subsistat.

17. *Ratione fulcitur nostra sententia.*—Ratione item id convinci potest, qua simul improbatur illa doctrina in se spectata: nam actus hominis non est liber per ordinem ad voluntatem Dei, sed per ordinem ad voluntatem hominis, sicut non est vitalis actus hominis, quia procedit a Deo, sed quia procedit ab intrinseco principio vitæ hominis: ergo ut actus sit liber homini, oportet ut non sit necessarius eidem homini per necessitatem antecedentem liberum influxum ejus, nec satis est quod illa eadem necessitas sit consequens respectu Dei: inde enim solum fiet quod actio vel effectus sit liber Deo, non vero homini. Nam si necessitas est illi antecedens ex influxu Dei, jam ipse non ex sua libertate, sed ex immissa necessitate operabitur, ac subinde non erit illi actio libera, sed Deo. Confirmatur, quia Deus potest necessitare voluntatem humanam, ut supra est ostensum, et tamen tunc etiam necessitas illa est consequens respectu voluntatis Dei; non enim fit nisi quia Deus vult; et nihilominus necessitat voluntatem hominis, quia illam antecedit: ergo ne-

cessitas in sensu composito, ex suppositione antecedente voluntatem hominis, licet consequatur voluntatem Dei, tollit usum libertatis in homine, licet illum in Deo supponat. Sicut etiam, e contrario, necessitas quæ est in amore beatorum in patria, est consequens respectu voluntatis Dei, nam ipse libere præbet concursus ad illum amorem, nec est illi necessarius ille concursus, nisi quia vult vel promittit illum dare, et ideo ipsi Deo effectus ille liber est; et nihilominus est necessarius homini amanti, quia respectu illius necessitas illa est antecedens, eo quod non fiat per liberam voluntatem, sed, positus omnibus prærequisitis ad amandum, ex necessitate sequitur. Ergo necessitas antecedens et consequens consideranda est respectu ejusdem voluntatis, cui effectus est liber vel necessarius, non respectu alienæ voluntatis. Neque ad hoc refert quod voluntas divina sit superior et efficacior, quia libertas non consistit in independentia aut efficacia, sed in indifferentia illiusmet causæ, quæ dicitur libere operari: unde si vehementia illa influxus divini tanta esset ut induceret in voluntate hominis necessitatem antecedentem, procul dubio usum libertatis ejus impediret. Sed mirabilis sapientia Dei est quod, licet vehementius influat, ita se accommodat, ut necessitatem antecedentem non inducat: imo sine tali necessitate voluntatem hominis mutari facit, prout vult. Et hæc est doctrina Augustini in citato loco, quam in libro quinto late tractabimus.

18. *Responsio Alvar. improbatur.*—*Alvar. responsio.*—Ex quo etiam facile improbatur alia responsio, quæ ex eodem auctore in eadem disput., ad 8, desumi potest, ubi, proposito simili argumento non fundato in Anselmi auctoritate, sed in ratione, quia si suppositio ita antecedit voluntatem, ut non sit in potestate ejus illam ponere vel tollere, et ex tali suppositione necessario sequitur actus, talis actus non potest esse liber; respondet hanc propositionem esse veram, quando suppositio se tenet ex parte alicujus causæ creatæ distinctæ ab ipsa voluntate humana, non vero si se teneat ex parte primæ et universalissimæ causæ. Probatque hanc partem posteriorem exemplis, quia prædictio negationis Petri fuit suppositio antecedens, quam Petrus non potuit sua voluntate tollere aut ponere, et illa posita necesse fuit sequi negationem Petri, et nihilominus non abstulit libertatem. Similiter promissio conversionis gentium fuit suppositio antecedens eodem modo, quæ posita non

potuit non impleri, et non obstitit quominus conversio illa libere fieret. Rationem etiam adhibet, quia sola prima causa potest immutare voluntatem humanam efficaciter, et in seipsa, et servato modo operandi ejus naturali. Et ad hoc allegatur divus Thomas 1 p., q. 22, art. 4, et 3 contra Gent., c. 148. Juxta hanc doctrinam, posset ad Anselmum responderi, ejus distinctionem limitando, quoad membrum de necessitate antecedente, ut intelligatur, quando talis necessitas antecedens provenit a causa creata, non vero quando provenit a causa prima.

19. Sed neque expositio neque doctrina est probabilior quam præcedens. Nam imprimis Anselmus illis locis tractat de necessitate proveniente a Deo, nimirum a scientia, voluntate, vel prædestinatione Dei; et ad salvandam libertatem hominis, etiam respectu ipsius Dei, putat esse necessariam distinctionem illam de necessitate antecedente et consequente: ergo non habet locum in doctrina et mente Anselmi illa limitatio. Quin potius ipse aperte supponit, etiam respectu Dei, non subsistere libertatem cum necessitate antecedente, etiamsi a Deo ipso proveniat, ac subinde neque salvari libertatem per distinctionem sensus compositi includentis talem suppositionem antecedentem et a Deo ipso convenientem. Unde Wald., loco infra citando, recte intellexit Anselmum locutum esse de necessitate, quam ipse vocat *necessitatem extraneam voluntati*, quia provenit ab extrinseca causa, et maxime ait excludere necessitatem prævenientem, quæ a Deo possit provenire.

20. *Doctrina Alvar. est contra definitionem libertatis.* — Deinde doctrina ipsa impugnat ex his quibus supra probavimus, ut operatio sit libera, necessarium esse ut, stantibus omnibus prærequisitis ad agendum etiam ex parte Dei, voluntas possit agere et non agere, et componere, tam ipsum agere, quam ipsum non agere cum omnibus illis prærequisitis. Nam ex illa doctrina necessario sequitur omnem suppositionem antecedentem, in sensu a nobis explicato, si necessitatem inducat, impedire usum liberum, etiamsi a Deo proveniat. Probatur, quia talis suppositio, si detur, erit unum ex prærequisitis ad agendum, et illo posito non poterit voluntas aliud agere, nisi id quod ex tali suppositione necessario sequitur; ergo illa necessitas, etiamsi a Deo proveniat, repugnabit libertati. Eo vel maxime quod, si necessitas illa antecedens repugnat libertati, est propter formalem repugnantiam

et contradictionem quam cum illa involvit, nimirum, quod voluntas subdatur illi suppositioni et actioni ex necessitate, et quod simul cum vera libertate et indifferentia talem actionem eliciat; ergo undecumque proveniat illa necessitas, sive a Deo, sive aliunde, repugnabit libertati, quia quod proveniat a Deo non tollit dictam repugnantiam, nec quidquam ad servandam libertatem refert. Unde recte Wald., l. 1 Doctrin. fid., c. 28, impugnando eandem doctrinam in quibusdam, qui dicebant necessitatem ab inferioribus causis repugnare libertati, non vero inditam a causa superiori, inquit: *Undecumque ab extra intuitis necessitatem quæ derogat potestati, statim præjudicas libertati.* Quod ex doctrina August., lib. 3 de Lib. arb., cap. 3, et aliorum Patrum confirmat.

21. *Alvar. ratio non cogit.* — *Quid ad angelicum doctorem, quid ad prædictionem dicamus.* — Neque ratio differentiæ, quam Alvarez adjungit, quidquam juvat; tantum enim probat solum Deum posse per se et directe immutare voluntatem: hinc autem non sequitur posse illam immutare, per motionem præviam necessitantem in sensu composito talis motionis, salva ejus libertate; nam, eo ipso quod sic movet, non sinit illam connaturali modo operari: et hoc confirmant quæ supra diximus de potestate Dei ad necessitatem inferendam voluntati. Unde, licet ad omnipotentiam et providentiam Dei pertineat ita disponere effectus liberos, ut et infallibiliter et libere eveniant, sicut ab ipso providentur, quod in citatis locis D. Thom. docet; non tamen pertinet ad ejus omnipotentiam vel providentiam facere, ut effectus eveniat ex necessitate antecedente simpliciter, et quod libere eveniat, neque in citatis locis D. Thom. hoc docet, neque docere potuit, cum repugnantiam involvat. Exempla vero de prædictione vel promissione Dei, eadem sunt quæ de præscientia et præfinitione, de quibus Anselm. expresse docet pertinere ad necessitatem consequentem, non ad necessitatem antecedentem, quod verissimum esse partim in Proleg. 2, partim in l. et 5 ostendimus.

22. *Ex Anselmo necessitas amica libertati et illi adversa adstruitur.* — Doctrina ergo generalis Anselmi, est necessitatem in sensu composito tunc solum recte componi cum libertate arbitrii, quando ipsa suppositio fit per usum liberi arbitrii, vel saltem illum supponit, aut concomitantem includit; necessitatem autem ex suppositione omnino antecede-

dente ad usum liberi arbitrii, etiamsi dicatur ex suppositione et in sensu composito, esse necessitatem simpliciter, et non posse cum vera libertate componi. Atque ita intellexerunt et probarunt illam distinctionem Anselmi Alens., 1 p., quæst. 24, membr. 4 et 5; Albert. in 1, d. 38, art. 4; Richard., q. 6, et gravissime omnium Wald., lib. 1 Doctrin. fid. antiq., c. 25, ubi etiam addit doctrinam illam Anselmi sumptam esse ex Augustino, l. 5 de Civit., cap. 10, ubi, licet non eisdem verbis, in sententia illam insinuat; distinguit enim duas necessitates; unam, quæ libertati repugnat, aliam, quæ optime cum illa subsistit. Priorem dicit esse illam quæ non est in nostra potestate, sub qua comprehendit Augustinus illam omnem quæ ab extrinseco provenit, etiam nobis nolentibus, quæ profecto pertinet ad antecedentem necessitatem. Unde sub alio membro comprehendere videtur Augustinus omnem necessitatem, quæ est sine extrinseca vi; nam duo exempla illius ponit, scilicet, necesse esse Deum semper vivere et omnia præscire, quorum prius est absolute necessarium, posterius tantum ex suppositione objecti. Et ideo, de hoc membro posteriori, ait Augustinus non repugnare libertati, quia quatenus suum objectum supponit, est in nostra potestate, et hoc est quod ait: *Non propterea nihil est in nostra potestate, quia Deus præscivit quid futurum esset in nostra voluntate. Non enim qui hoc præscivit, nihil præscivit. Porro si aliquid præscivit, profecto et illo præsciente est aliquid in nostra voluntate;* unde in fine concludit: *Non ideo homo peccat, quia Deus illum peccaturum præscivit, sed ideo non dicitur ipsum peccare dum peccat, quia Deus illum peccaturum esse præscivit, qui si nolit, utique non peccat, sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.* Per quæ omnia aperte indicat necessitatem consequentem, id est, usum ipsiusmet libertatis supponentem. Deinde sic concludit Waldensis: *Necessitas ergo præcedens non compatitur arbitrii libertatem, et ideo ipsa non convenit humanis effectibus. Periculose ergo, ut mihi videtur, quidam magni viri necessitatem istam præcedentem ponunt in humanis operibus, etiam et quod fluat a voluntate Dei, maxime cum antiquis Patribus nihil consonans reperire possunt, cum conantur.* Quæ verba ideo dixit, quia non credidit aliter Wiclepho resistere, et valde notanda sunt hoc tempore ad tuendam fidei causam contra Calvinum.

23. *Non solum Anselmi, sed etiam solida doc-*

trina D. Thomæ nostra consolidatur. — *Angelicus doctor omnino, ut nos, sentit cum Anselmo.* — Eandem doctrinam repetit et gravissimis verbis confirmat idem auctor, eodem lib. 1, cap. 28, ubi non solum Anselmo sed etiam D. Thomæ hanc sententiam tribuit, dicens: *Venerabilis Anselmus et S. Thomas clarissimo ore dicunt, non esse ibi necessitatem aliquam præcedentem, sed consequentem, quæ nihil efficit.* Quia vero nullum D. Thomæ testimonium in particulari allegat, nonnulla a nobis recensenda sunt, quia quod ille ibidem refert, hodie etiam fit, et D. Thomæ imponitur, quod necessitatem ponat præcedentem, quæ rem obliget ad eventum. Contrarium autem ipsum cum Anselmo docuisse ostenditur primo ex verbis ejus l. 1 Periher., lect. 15, in 1 §, ubi explicans axioma Aristotelis: *Omne quod est, quando est, necesse est esse*, dicit fundari in illo principio: *Impossibile est idem simul esse et non esse;* nam inde fit ut quod est, necesse sit esse quando est. *Et hæc est* (inquit) *necessitas non absoluta, sed ex suppositione.* Et inferius, in § 2, ait *illud quod non est absolute necessarium, fieri necessarium ex suppositione ejusdem.* Ex quibus colligo, juxta mentem ac sententiam D. Thomæ, verum sensum compositum, excludentem necessitatem absolutam contingentiam seu libertati contrariam, debere fundari in suppositione ejusdem rei, cui attribuitur necessitas, et virtualiter debere includere illud principium: *Impossibile est idem simul esse et non esse.* Ergo hic etiam sensus servandus est in sensu composito, in quo dicitur actus liber necessario evenire, utique ut in sua hypothesi includat actum ipsum libere factum vel futurum: quæ est necessitas consequens ab Anselmo tradita. Unde omnes theologi in hac materia utuntur sensu composito, in illo sensu in quo traditur ab Aristotele citato loco, et a D. Thoma exponitur. Atque ita colligimus, ex mente divi Thomæ (quamvis expresse eam ibi non declaret), omnem necessitatem, quæ non est ex suppositione ejusdem rei, sed ex alia priori, esse antecedentem et absolutam, seu simpliciter, quia non fundatur in illo principio: *Impossibile est idem simul esse et non esse;* quia si non supponitur res ipsa, sed causa rei, etiamsi posita causa non sequatur effectus, non sequitur idem esse et non esse: sed sequitur simul esse posse talem rem, quæ est causa, et non esse rem, quæ est effectus, quod longe diversum est. Unde idem D. Thom., l. 2 Physicor., lection. 15, in principio, distinguendo duplicem necessitatem,